

PRACE NAUKOWE

Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu

RESEARCH PAPERS

of Wrocław University of Economics

Nr 395

**Finanse i rachunkowość
na rzecz zrównoważonego rozwoju –
odpowiedzialność, etyka, stabilność finansowa
Tom 1. Finanse**

Redaktorzy naukowci
Grażyna Borys
Robert Kurek

Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu
Wrocław 2015

Redakcja wydawnicza: Elżbieta Kozuchowska
Redakcja techniczna: Barbara Łopusiewicz
Korekta: Magdalena Kot
Łamanie: Małgorzata Czupryńska
Projekt okładki: Beata Dębska

Informacje o naborze artykułów i zasadach recenzowania
znajdują się na stronie internetowej Wydawnictwa
www.pracnaukowe.ue.wroc.pl
www.wydawnictwo.ue.wroc.pl

Publikacja udostępniona na licencji Creative Commons
Uznanie autorstwa-Użycie niekomercyjne-Bez utworów zależnych 3.0 Polska
(CC BY-NC-ND 3.0 PL)

© Copyright by Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu
Wrocław 2015

ISSN 1899-3192
e-ISSN 2392-0041

ISBN 978-83-7695-519-3

Wersja pierwotna: publikacja drukowana

Zamówienia na opublikowane prace należy składać na adres:
Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu
ul. Komandorska 118/120
53-345 Wrocław
tel./fax 71 36 80 602; e-mail:econbook@ue.wroc.pl
www.ksiegarnia.ue.wroc.pl
Druk i oprawa: TOTEM

Spis treści

Wstęp	9
Joanna Antczak: Wpływ opłat środowiskowych na wyniki przedsiębiorstwa.....	11
Bartosz Bartniczak: Możliwości wykorzystania instrumentów zwrotnych w projektach z zakresu gospodarki odpadami.....	21
Sylwia Bożek, Beata Dubiel: Realizacja ryzyka nadzwyczajnego a kompensata jego skutków przez ubezpieczenie.....	30
Dorota Burzyńska: Zrównoważona gospodarka wodna na przykładzie metropolii paryskiej.....	42
Iwona Dorota Czechowska: Poszukiwanie rzetelności w kontekście kodeksów zawodowych na przykładzie sektora bankowego.....	53
Karolina Daszyńska-Żygadło, Bożena Ryszawska: Rola społecznej odpowiedzialności przedsiębiorstw w <i>sustainability transition</i>	62
Anna Dąbkowska: Udział kredytu bankowego w finansowaniu małych i średnich przedsiębiorstw w Polsce i w Niemczech.....	73
Leszek Dziawgo, Danuta Dziawgo: Wybrane aspekty CSR na rynku finansowym. Wyniki badań na reprezentatywnej próbie polskiego społeczeństwa.....	84
Małgorzata Gorzalczyńska-Koczkodaj: Dysfunkcje systemu sprawozdawczości w jednostkach sektora finansów publicznych.....	94
Renata J. Jedlińska: Wpływ gospodarki wirtualnej na gospodarkę realną – wybrane zagadnienia.....	104
Szymon Kasprowski: Kontrola zasadności pobierania świadczeń w razie choroby i macierzyństwa w polskim systemie ubezpieczeń społecznych w latach 2005–2013.....	117
Lidia Kłos: Źródła finansowania ochrony środowiska w Polsce.....	129
Magdalena Kogut-Jaworska: Problem nadmiernego zadłużania się jednostek samorządu terytorialnego w Polsce wobec wyzwań rozwojowych w nowej perspektywie finansowej Unii Europejskiej 2014–2020.....	139
Jan Koleśnik: Postkryzysowe narzędzia analizy nadzorczej a poziom bezpieczeństwa europejskiego systemu bankowego.....	149
Bożena Kołosowska, Agnieszka Huterska: Wykupy obligacji korporacyjnych na rynku Catalyst w latach 2013–2014 – na przykładzie obligacji deweloperskich.....	158
Jolanta Korkosz-Gębska: Wspieranie i promocja innowacji ekologicznych na przykładzie województwa lubelskiego.....	168

Andrzej Koza: System kwotowy a zatrudnienie osób niepełnosprawnych w Czechach i w Polsce	178
Wojciech Krawiec: Inwestowanie zaangażowane społecznie jako forma realizacji koncepcji SRI	190
Danuta Król: Wybrane instrumenty wspierania rozwoju lokalnego	201
Barbara Kryk: ERES jako wyraz rangi środowiska naturalnego w statystyce publicznej	210
Robert Kurek: Bitcoin a ekonomiczne funkcje pieniądza	219
Elwira Leśna-Wierszółowicz: Istota nadzoru nad otwartymi funduszami emerytalnymi w Polsce	229
Irena Łacka: Problemy oceny efektywności podmiotów ekonomii społecznej	241
Ewa Mazur-Wierzbicka: Nakłady inwestycyjne w ochronie środowiska w Polsce	252
Jarosław Pawłowski: Ekorating telefonów komórkowych	263
Tomasz Potocki: Instytucjonalne uwarunkowania i mechanizmy podnoszenia świadomości finansowej	274
Adriana Przybyszewska: Zagrożenia i grupy ryzyka współczesnych mikro-finansów	286
Ewa Spigarska: Opłata za gospodarowanie odpadami jako dochód gminy....	297
Błażej Suproń: Wpływ elektronicznego systemu poboru opłat drogowych na inwestycje przedsiębiorstw na przykładzie województwa zachodniopomorskiego	307
Magdalena Swacha-Lech: Problem świadomości finansowej w kontekście gromadzenia oszczędności emerytalnych	317
Marta Szaja: Realizacja koncepcji zrównoważonego rozwoju a planowanie przestrzenne na szczeblu lokalnym	331
Marek W. Szewczyk: Przestrzenne zróżnicowanie rozwoju ekonomicznego powiatów województwa lubelskiego	342
Magdalena Ślebocka: Finansowy aspekt koncepcji rewitalizacji miast w świetle założeń do projektu ustawy o rewitalizacji	355
Aneta Tylman: Rewitalizacja jako kluczowy aspekt polityki finansowania i rozwoju zrównoważonego miast	364
Stanisław Wieteska: Emisja dwutlenku węgla przez pojazdy mechaniczne jako element zewnętrznych kosztów transportu drogowego w Polsce.....	372
Rafał Wilczyński: Znaczenie struktury właścicielskiej spółek publicznych dla rozwoju polskiego rynku kapitałowego w latach 2008–2012	386
Andrzej Wołoszyn, Romana Głowicka-Wołoszyn: Nierówności dochodowe gospodarstw domowych w Polsce w kontekście zrównoważonego rozwoju	396
Justyna Zabawa: Ekologiczne wyzwania współczesnej bankowości – przypadek grupy Deutsche Bank	408
Agnieszka Żołądkiewicz: Ekogospodarka w działalności banków jako przejaw koncepcji społecznej odpowiedzialności biznesu	418

Summaries

Joanna Antczak: Impact of environmental fees on company's financial results	11
Bartosz Bartniczak: The ability to use repayable instruments in projects relating to waste management.....	21
Sylvia Bożek, Beata Dubiel: Materialization of the exceptional risk vs. compensation of its effects by insurance.....	30
Dorota Burzyńska: Sustainable water management on the example of Paris Metropolis.....	42
Iwona Dorota Czechowska: The search for fairness in the context of professional codes on the example of the banking sector.....	53
Karolina Daszyński-Żygadlo, Bożena Ryszawska: The role of corporate social responsibility in <i>sustainability transition</i>	62
Anna Dąbkowska: The share of bank credit as sources of SMEs financing in Poland and in Germany	73
Leszek Dziawgo, Danuta Dziawgo: Selected aspects of CSR in the financial market – survey results on a representative sample of Polish society.....	84
Małgorzata Gorzalczyńska-Koczkodaj: Dysfunctions of the reporting system in public finance sector units	94
Renata J. Jedlińska: The effect of virtual economy on the real economy – selected issues.....	104
Szymon Kasprowski: The inspection of legitimate receiving of benefits in case of sickness and maternity in the Polish social insurance system in the years 2005–2013.....	117
Lidia Klos: Sources of financing the environmental protection in Poland.....	129
Magdalena Kogut-Jaworska: Problems of excessive indebtedness of self-government units in Poland in the context of rising challenges for development in the European Union's financial perspective for 2014–2020.....	139
Jan Koleśnik: Post-crisis tools of the supervisory review process vs. the level of safety of the European banking system.....	149
Bożena Kołosowska, Agnieszka Huterska: Corporate bond redemption on the Catalyst market in the years 2013–2014 – the example of the property developers bonds	158
Jolanta Korkosz-Gębska: Supporting and promotion of eco-innovations based on The Lubelskie Voivodeship	168
Andrzej Koza: Quota scheme vs. employment of people with disabilities in The Czech Republic and Poland.....	178
Wojciech Krawiec: Impact investing as a form of the realization of SRI conception.....	190
Danuta Król: Some local development support tools	201

Barbara Kryk: EEEA as evidence for the importance of the natural environment in public statistics	210
Robert Kurek: Bitcoin vs. economic functions of money	219
Elwira Leśna-Wierszółowicz: The essence of supervision of open pension funds in Poland	229
Irena Łącka: Problems of effectiveness evaluation of social economy entities	241
Ewa Mazur-Wierzbicka: Investment outlays in the environmental protection in Poland	252
Jarosław Pawłowski: Eco rating of mobile phones	263
Tomasz Potocki: Institutional conditions and mechanisms which improve the level of financial capabilities	274
Adriana Przybyszewska: Hazards and risk groups of modern microfinance	286
Ewa Spigarska: Fee for waste management as an income of a commune	297
Błażej Suproń: Influence of electronic road toll collection system on business investments on the example of The West Pomeranian Voivodeship	307
Magdalena Swacha-Lech: The problem of financial awareness in the context of gathering of retirement savings	317
Marta Szaja: The realisation of sustainable development concept vs. local-level spatial planning	331
Marek W. Szewczyk: Spatial diversity of economic development of poviats of The Lubelskie Voivodeship	342
Magdalena Ślebocka: Financial aspect of the concept of urban renewal in the light of the objectives of the project of Revitalization Act	355
Aneta Tylman: Revitalization as the key aspect of the financing and urban sustainable development policy	364
Stanisław Wieteska: Carbon dioxide emissions by motor vehicles as part of the external costs of road transport in Poland	372
Rafał Wilczyński: Significance of public companies ownership structure for Polish capital market development in the years 2008–2012	386
Andrzej Wołoszyn, Romana Głowicka-Wołoszyn: Income inequality of Polish households in the context of sustainable development	396
Justyna Zabawa: Environmental challenges of contemporary banking – the case of Deutsche Bank Group	408
Agnieszka Żołądkiewicz: Ecomanagement in the activities of banks as a manifestation of the concept of corporate social responsibility	418

Ewa Mazur-Wierzbicka

Uniwersytet Szczeciński
e-mail: ewa.mazur-wierzbicka@wp.pl

NAKLADY INWESTYCYJNE W OCHRONIE ŚRODOWISKA W POLSCE

INVESTMENT OUTLAYS IN THE ENVIRONMENTAL PROTECTION IN POLAND

DOI: 10.15611/pn.2015.395.24

Streszczenie: Za zasadniczy cel artykułu przyjęto przedstawienie ponoszonych nakładów inwestycyjnych na ochronę środowiska w Polsce. Aby zrealizować cel pracy, dokonano analizy danych statystycznych z lat 1990–2013 pod kątem struktury: nakładów inwestycyjnych na ochronę środowiska w obszarach gospodarki ściekowej i ochrony wód, powietrza atmosferycznego i klimatu, gospodarki odpadami; nakładów inwestycyjnych w Polsce według grup inwestorów; nakładów inwestycyjnych w Polsce według źródeł finansowania. Artykuł ma charakter teoretyczno-kwantyfikacyjny.

Słowa kluczowe: nakłady inwestycyjne, ochrona środowiska, Polska.

Summary: During the second half of the last century different communities started to experience more severely environmental, economic and social effects of the increasing interference into the situation of the existing intensive development of the economy, with uncontrolled and frequently irrational exploitation of natural resources. This is expressed by the current need, more and more clearly emphasised, of social and economic development which would take into account the necessity to rationalise human interference in nature. Poland, becoming a member of the European Union and adopting its legal heritage regarding the protection of the natural environment, has been obliged to meet the requirements in this area. To comply with the standards existing in the countries of the Union it is necessary to implement pro ecological ventures. Their scale is confirmed by the investment expenses. The aim of the present study is to analyse investment expenses made in the sphere of environmental protection in the country.

Keywords: investment outlays, environmental protection, Poland.

1. Wstęp

Polska po okresie ignorancji w stosunku do zagadnień z zakresu ochrony środowiska, braku praktycznego realizowania polityki ekologicznej do 1989 r. musiała

zacząć podejmować aktywne działania prowadzące do ograniczenia negatywnego wpływu na środowisko naturalne, służące jego ochronie. Będąc członkiem Unii Europejskiej (UE), kraj nasz zobowiązany jest do respektowania wszelkich zaleceń Unii w obszarze środowiska naturalnego. Musi zatem zintensyfikować działania proekologiczne i przeznaczyć na nie znaczne nakłady finansowe.

Za główny cel artykułu przyjęto ocenę ponoszonych nakładów inwestycyjnych na ochronę środowiska w Polsce. Jego realizacji podporządkowano cele szczegółowe:

1. Analizę kształtowania się nakładów inwestycyjnych w polsce według dziedzin ochrony środowiska wraz z ich dynamiką.
2. Analizę kształtowania się nakładów inwestycyjnych w polsce według grup inwestorów.
3. Analizę kształtowania się nakładów inwestycyjnych w polsce według źródeł finansowania.

Praca ma charakter teoretyczno-kwantyfikacyjny. Realizacji celu pracy podporządkowano jej układ. Horyzont czasowy prowadzonych analiz wyznaczają lata 1990–2013. Wykorzystano do nich ogólnodostępne dane statystyczne charakteryzujące obszar ochrony środowiska.

2. Nakłady inwestycyjne w ochronie środowiska – zdefiniowanie pojęcia

Pojęcie nakładów inwestycyjnych na ochronę środowiska jeszcze do końca lat 80. XX w. nie było dokładnie sprecyzowane. Nie jest także możliwe przeprowadzanie precyzyjnych analiz nakładów inwestycyjnych na ochronę środowiska, porównując dane sprzed i po 1995 r., z uwagi na wprowadzane przez GUS zmiany w sprawozdawczości. Od 1996 r. GUS dostosował sprawozdawczość do standardów klasyfikacyjnych EKD, OECD i Unii Europejskiej [Famielec (red.) 2005].

Obecnie nakłady inwestycyjne według GUS są to nakłady finansowe lub rzeczowe, których celem jest stworzenie nowych środków trwałych lub ulepszenie (przebudowa, rozbudowa, rekonstrukcja, adaptacja lub modernizacja) istniejących obiektów majątku trwałego, a także nakłady na tzw. pierwsze wyposażenie inwestycji¹.

W skład nakładów inwestycyjnych wchodzi środki trwałe (czyli nakłady na nabycie gruntów, budynki, lokale i obiekty inżynierii lądowej i wodnej, urządzenia techniczne i maszyny, środki transportu, narzędzia, przyrządy, ruchomości i wyposażenie, inne środki trwałe, których celem jest uzyskanie efektów ochronnych lub efektów w gospodarce wodnej) oraz tzw. pozostałe nakłady, do których zaliczono pierwsze wyposażenie inwestycji oraz inne koszty związane z realizacją inwestycji.

¹ Definicją nakładów inwestycyjnych na ochronę środowiska przyjętą jako podstawowa w niniejszym opracowaniu jest definicja GUS-u.

Nakłady inwestycyjne na ochronę środowiska obejmują w największym zakresie inwestycje związane z gospodarką ściekową i ochroną wód; ochroną powietrza atmosferycznego i klimatu; gospodarką odpadami. Mniejsze nakłady przeznaczane są na inwestycje związane z ochroną różnorodności biologicznej i krajobrazu; zmniejszeniem hałasu i wibracji; ochroną przed promieniowaniem (szerzej: [GUS 2014]).

3. Nakłady inwestycyjne według dziedzin ochrony środowiska w Polsce

Zły stan środowiska naturalnego w Polsce przed 1989 r. niewątpliwie wynikał z małych środków inwestycyjnych przeznaczanych na jego ochronę. Na początku okresu transformacji sytuacja zaczęła się zmieniać – zaczęto inwestować w ochronę środowiska. Tendencja wzrostowa nakładów na ochronę środowiska utrzymała się do 1998 r. Po 1998 r. obserwowano zmniejszenie nakładów na ochronę środowiska, w 2002 r. zaś nakłady przeznaczane na środki trwałe służące ochronie środowiska spadły o ponad połowę w stosunku do 1998 r. Od 2003 r. obserwowany był wzrost środków przeznaczanych na inwestycje proekologiczne. W 2013 r. nakłady te wyniosły 10 851,2 mln zł (w cenach bieżących), podczas gdy jeszcze w 2005 r. było to 5986,5 mln zł (w cenach bieżących) [GUS 2014].

Istotne wydaje się zwrócenie uwagi na kierunki inwestowania w dziedzinie – ochrona środowiska². Na samym początku transformacji najwięcej środków przeznaczano na gospodarkę ściekową i ochronę wód (tab. 1). W 1995 r. tendencja ta zmieniła się na korzyść ochrony powietrza atmosferycznego i klimatu. Od 2000 r. inwestycje na nowo ukierunkowano na gospodarkę ściekową i ochronę wód.

Tendencja corocznego zwiększania nakładów na środki trwałe służące gospodarce ściekowej i ochronie wód utrzymywała się do 2010 r. Od 2010 r., pomimo iż udział nakładów inwestycyjnych na gospodarkę ściekową i ochronę wód w porównaniu z nakładami inwestycyjnymi na inne dziedziny ochrony środowiska naturalnego był nadal największy, to jednak obserwowano jego spadek (w 2013 r. w stosunku do 2010 r. spadek o 21,4%) na korzyść m.in. wzrostu udziału nakładów inwestycyjnych na ochronę powietrza atmosferycznego i klimatu (w 2013 r. w stosunku do 2010 r. wzrost o 16,3%) oraz na gospodarkę odpadami (w 2013 r. w stosunku do 2010 r. wzrost o 42,9%).

Na gospodarkę odpadami najwięcej nakładów inwestycyjnych zostało przekazanych w trzech pierwszych latach transformacji. W okresie 1993–2001 udział wydatków na ten obszar w ogólnych wydatkach na ochronę środowiska nie przekraczał 10,0% (oscylował pomiędzy 6,0% a 9,9%). Od 2002 r. wydatki inwestycyjne na

² Wyróżnione dziedziny ochrony środowiska (tak jak i nakłady) przyjęto zgodnie z określonymi w Rozporządzeniu Rady Ministrów z dnia 2 marca 1999 r. w sprawie Polskiej Klasyfikacji Statystycznej Dotyczącej Działalności i Urządzeń Związanych z Ochroną Środowiska (DzU nr 25, poz. 218).

Tabela 1. Nakłady inwestycyjne na ochronę środowiska w latach 1990–2013

Wyszczególnienie	1990	1995	2000	2002	2004	2006	2008	2010	2012	2013
Ogółem (w mln zł – ceny bieżące)	415,2	3170,9	6570,3	5027,1	5337,4	6877,8	8528,6	10 926,2	10 127,8	10 851,2
Ogółem (w %) w tym:	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100
Gospodarka ściekowa i ochrona wód	48,2	36,6	50,9	56,4	58,6	57,3	63,7	66,0	55,9	51,9
Ochrona powietrza atmosferycznego i klimatu	30,5	53,4	36,8	29,5	21,6	26,2	23,1	20,3	22,9	24,0
Gospodarka odpadami, ochrona gleb wód podziemnych i powierzchniowych	21,0	9,5	9,9	11,4	13,8	10,5	8,0	9,1	9,2	13
Inne w tym:	0,3	0,5	2,4	2,7	6,0	6,0	5,2	4,6	12	11,1
Ochrona różnorodności biologicznej i krajobrazu	0,2	0,2	0,06	0,08	0,19	0,16	0,03	0,3	2	1,4
Zmniejszenie hałasu i wibracji	0,1	0,3	0,72	0,5	1,65	1,1	1,7	1,3	5,1	3,7
Ochrona przed promieniowaniem	-	-	0,00	0,01	0,0	0,01	-	0	-	-
Pozostałe	-	-	1,62	2,11	4,16	4,73	3,5	3,0	4,9	6,0

Źródło: opracowanie własne na podstawie [GUS 2002, 2003, 2005, 2007, 2009, 2011, 2013, 2014].

gospodarkę odpadami zaczęły nieznacznie wzrastać, przyjmując najwyższą wartość powyżej wspomnianego wskaźnika w 2005 r. (14,2%). Po tym czasie nastąpił spadek nakładów przeznaczanych na tę dziedzinę. Od 2010 r. obserwujemy ponowny ich wzrost.

Od początku przemian udział nakładów inwestycyjnych na pozostałe obszary ochrony środowiska był nieznaczny i wahał się od 0,3% do 12,0% (w 2012 r.), w 2013 r. wyniósł 11,1%. W ostatnich dwóch latach analizy obserwowano zwiększenie nakładów na zmniejszanie hałasu i wibracji (2012 r. – 5,1%, 2013 r. – 3,7%), podczas gdy w 1990 r. udział wydatków inwestycyjnych na tę dziedzinę wynosił zaledwie 0,1%.

W 2002 r. w Programie wykonawczym do II Polityki ekologicznej państwa na lata 2002–2010 w przedstawianych analizach nakładów na ochronę wód, powietrza, gospodarowanie odpadami w okresie 2002–2010 oszacowano m.in. nakłady niezbędne do dostosowania polskiej gospodarki do wymogów Unii Europejskiej³. Uwzględniając plany implementacyjne dla poszczególnych dyrektyw, przyjęto, iż wydatkowanych powinno być: na ochronę wód przed zanieczyszczeniem 44,4 mld zł, na ochronę powietrza przed zanieczyszczeniem – 40,0 mld zł, na gospodarowanie odpadami – 41,4 mld zł. Przyjmując zaś realizację założeń zawartych w II Polityce ekologicznej państwa według programu wykonawczego na ochronę wód przed zanieczyszczeniem założono wydatki rządu 56,6 mld zł, na ochronę powietrza przed zanieczyszczeniem – 31,4 mld zł, na gospodarowanie odpadami – 39,0 mld zł. Ministerstwo Środowiska na podstawie wykonanych prognoz oszacowało możliwości generowania środków na wdrażanie dyrektyw Unii Europejskiej w latach 2002–2010 na sumę około 100 mld zł [Program wykonawczy... 2002]. Niestety założone w prognozach oszacowane środki nie zostały w takiej sumie przeznaczone na poszczególne obszary ochrony środowiska.

W kolejnych latach, uwzględniając konieczność osiągnięcia celów polityki ekologicznej założonej na lata 2013–2016, przyjęto następujący podział nakładów inwestycyjnych w analizowanym obszarze: na ochronę powietrza atmosferycznego przeznaczonych ma zostać 21,3 mld zł, na ochronę wód 3,2 mld zł, na gospodarkę odpadami – 4,6 mld zł, na inne cele 3,2 mld zł. Wśród tzw. innych celów wskazywano głównie na działalność badawczo-rozwojową w ochronie środowiska, edukację ekologiczną, zapewnienie dostępu do informacji o środowisku, wdrażanie ekoinnowacji w przemyśle [Polityka ekologiczna państwa... 2008].

Przedstawione założenia do 2016 r. są konsekwentną kontynuacją działań już podejmowanych do 2013 r. Oznacza to, że nadal głównymi kierunkami inwestowania będą podstawowe dziedziny ochrony środowiska, czyli realizacja przedsięwzięć w zakresie ochrony wód i gospodarki wodnej, ochrony powietrza przed zanieczyszczeniem oraz gospodarki odpadami. Zaplanowanie tak wysokich kosztów koniecznych do poniesienia na ochronę środowiska wynika z konieczności wywiązania się

³ Nakłady w mld zł, ceny 2001 r.

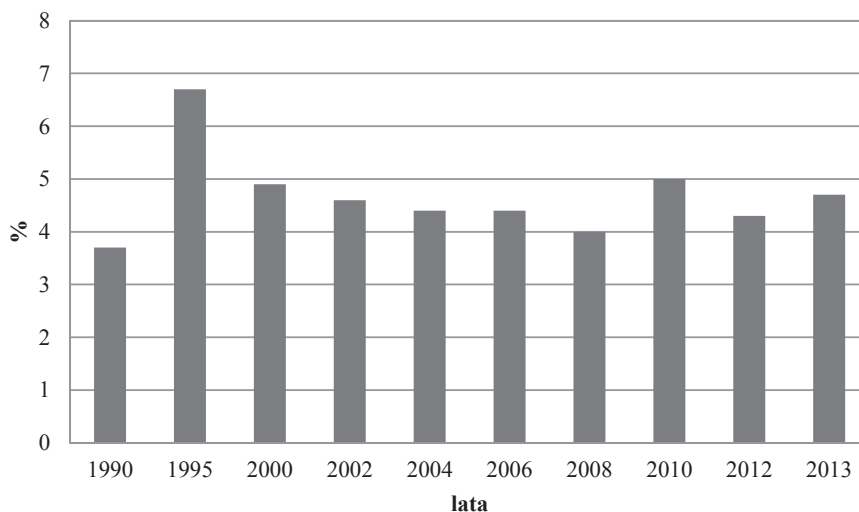
Polski ze zobowiązań zawartych przez RP w traktacie akcesyjnym. Oszacowane one zostały na lata 2013–2016 na poziomie 52,8 mld zł (ceny 2007 r.) [Polityka ekologiczna państwa... 2008].

4. Dynamika nakładów inwestycyjnych na ochronę środowiska w Polsce

Dynamikę nakładów inwestycyjnych na ochronę środowiska w Polsce najlepiej obrazują wskaźniki: udział nakładów inwestycyjnych na ochronę środowiska w PKB oraz udział nakładów inwestycyjnych na ochronę środowiska w nakładach inwestycyjnych ogółem.

Analiza powyższych wskaźników przeprowadzona dla lat 1990–2013 ukazuje kształtowanie się ich niekorzystnej tendencji. W 1990 r. udział nakładów inwestycyjnych na ochronę środowiska w PKB wyniósł 0,7%. W ostatnim roku analizy wskaźnik ten był na takim samym poziomie. Najwyższą jego wartość odnotowano w latach 1996–1998 – 1,6%. Zaznaczyć należy, że w czasie trwania negocjacji akcesyjnych udział nakładów inwestycyjnych w PKB w Polsce był wyższy aniżeli w pozostałych krajach starających się o członkostwo w Unii Europejskiej.

Z przyjętych na początku okresu transformacji szacunków wynika natomiast, że aby doprowadzić stan środowiska naturalnego w Polsce do poziomu Unii Europejskiej, należałoby w latach 2001–2010 przeznaczać na ochronę środowiska 2,0% PKB, przez kolejne 10 lat zaś nie mniej niż 1,5%.

Rys. 1. Udział nakładów inwestycyjnych na ochronę środowiska w nakładach inwestycyjnych gospodarki narodowej w latach 1990–2013

Źródło: opracowanie własne na podstawie [GUS 2002, 2003, 2005, 2007, 2009, 2011, 2013, 2014].

Analizując udział nakładów inwestycyjnych na ochronę środowiska w nakładach inwestycyjnych ogółem, można wyróżnić kilka etapów. W latach 1990–1996 obserwowano coroczny wzrost wartości analizowanego wskaźnika (zmiana z 3,6% do 9,4%), następnie w latach 1997–2007 widoczny był spadek jego wartości (zmiana z 8,1% do 3,9%). Z kolei lata 2008–2010 to kolejna tendencja wzrostowa. Po 2010 r. mamy do czynienia z naprzemiennym wzrostem i spadkiem udziału nakładów inwestycyjnych na ochronę środowiska w nakładach inwestycyjnych ogółem (rys. 1). W badanym okresie najwyższy poziom analizowanego wskaźnika zanotowano w 1996 r. – wyniósł on wówczas 9,4%.

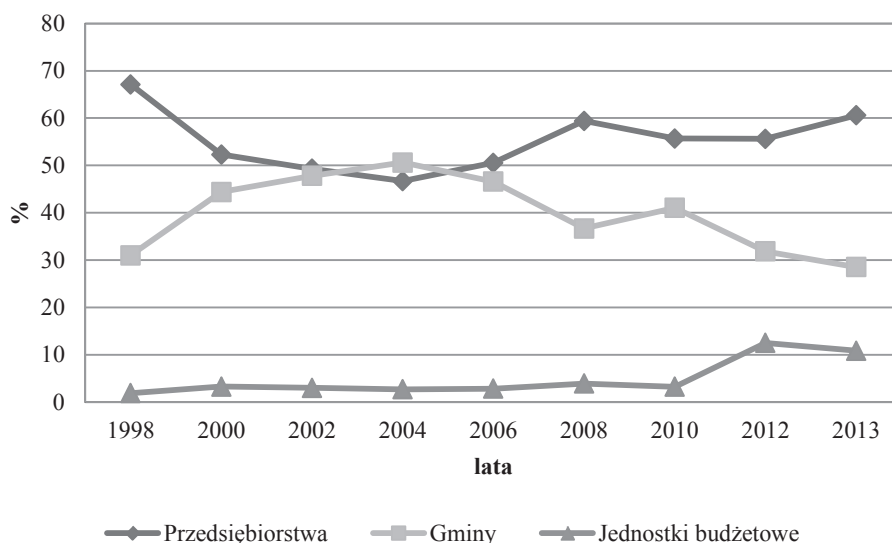
5. Nakłady inwestycyjne według grup inwestorów w Polsce

Nakłady na inwestycje z zakresu ochrony środowiska pochodzą zasadniczo od trzech grup inwestorów: przedsiębiorstw, gmin i jednostek budżetowych. Główną grupą inwestorów w badanym okresie były (i nadal są) przedsiębiorstwa (rys. 2). Od początku transformacji to one ponosiły zasadniczy ciężar nakładów inwestycyjnych sięgający blisko nawet 70% całość nakładów (1995 r.). Był to najwyższy udział przedsiębiorstw w wydatkach inwestycyjnych w Polsce od początku przemian. Od 1996 r. nastąpiła tendencja spadkowa udziału przedsiębiorstw w finansowaniu przedsięwzięć z zakresu ochrony środowiska. Przyczyn tego można upatrywać w występującym wówczas spowolnieniu gospodarczym, pogorszeniu rentowności przedsiębiorstw. Pomimo zmiennej sytuacji gospodarczej i kolejnego przejścia Polski do nowych warunków funkcjonowania wraz z 1 maja 2004 r., udział przedsiębiorstw w finansowaniu przedsięwzięć proekologicznych nigdy – do 2013 r. nie przekroczył dolnej granicy 46% (jedynie w roku akcesji Polski do Unii Europejskiej udział ten wyniósł 46,7% i była to najniższa wartość tego wskaźnika w badanym okresie). Od momentu wejścia Polski do UE obserwujemy ponowny wzrost zaangażowania finansowego przedsiębiorstw w inwestowanie w ochronę środowiska. W 2013 r. w porównaniu z 2004 r. udział przedsiębiorstw w finansowaniu przedsięwzięć z zakresu ochrony środowiska zwiększył się do 60,6% z 46,7%.

Drugą grupą inwestorów są gminy. Ich udział w finansowaniu inwestycji ochrony środowiska w badanym okresie w dużej mierze związany był z możliwością pozyskiwania środków najpierw przedakcesyjnych, a po wejściu Polski do Unii Europejskiej – środków z funduszy strukturalnych. I tak, wzrost nakładów finansowych pochodzących z gmin w większości na inwestycje komunalne (głównie związane z gospodarką ściekową i ochroną wód) obserwowany był w latach 1999–2004 (odpowiednio: 35,5% i 50,6%). W kolejnych latach zarysowała się tendencja powolnego spadku do 28,5% w 2013 r., z wyjątkiem 2010 r., kiedy udział gmin w nakładach inwestycyjnych na ochronę środowiska wyniósł 41,1%.

Najmniejszy udział w finansowaniu inwestycji służących ochronie środowiska w latach 1998–2013 przypadał jednostkom budżetowym. W 2013 r. wyniósł

on 10,9%. Podkreślić należy, że w 2013 r. w porównaniu z 1998 r. wzrósł on blisko sześciokrotnie.

Rys. 2. Struktura nakładów inwestycyjnych na ochronę środowiska w Polsce według grup inwestorów w latach 1998–2013

Źródło: opracowanie własne na podstawie [GUS 2002, 2003, 2005, 2007, 2009, 2011, 2013, 2014].

Od 2010 r. obserwowany jest znaczący wzrost udziału jednostek budżetowych w wydatkach inwestycyjnych na ochronę środowiska.

6. Nakłady inwestycyjne według źródeł finansowania

Nakłady na inwestycje z zakresu ochrony środowiska w latach 1990–2013 w Polsce pochodziły zarówno ze źródeł krajowych, jak i zagranicznych. Podstawowym źródłem finansowania inwestycji w ochronie środowiska od początku przemian były środki własne przedsiębiorstw (tab. 2). W latach 1998–2013 ich udział wahał się pomiędzy 44,2% (lata 2003 i 2010) a 53,4% (2000 r.). Udział budżetu centralnego w finansowaniu przedsięwzięć proekologicznych w okresie przedakcesyjnym był w miarę stabilny i utrzymywał się do 2000 r. pomiędzy 2,0% a 3,0%. Od 2001 r. zaczął maleć i w 2010 r. osiągnął wielkość 0,8%. Istotny wzrost nakładów inwestycyjnych na ochronę środowiska ze środków budżetu centralnego nastąpił po 2010 r. (szczególnie w 2012 r.).

Udział środków budżetów terenowych w finansowaniu przedsięwzięć służących ochronie środowiska w okresie przedakcesyjnym (lata 1998–2002) utrzymywał się

na poziomie 3,8–3,0% (z wyjątkiem 2002 r. – 2,1%). Następnie do 2007 r. nie przekroczył on 2,0%, aby zacząć wzrastać wraz z nowym okresem finansowania, czyli od 2007 r. W 2010 r. wyniósł on 2,8%, po czym do 2013 r. nastąpił jego spadek.

Istotną rolę szczególnie na początku przemian odegrały fundusze ekologiczne. Na początku lat 90. XX w. ich udział w finansowaniu inwestycji proekologicznych wahał się pomiędzy 40,0% a 60,0%, podczas gdy w roku akcesji wynosił już tylko 24,1%, a w 2013 r. – 12,5%. W analizowanych latach zauważalny jest znaczący spadek udziału funduszy ekologicznych w finansowaniu przedsięwzięć służących ochronie środowiska.

Tabela 2. Struktura nakładów inwestycyjnych na ochronę środowiska w Polsce według źródeł finansowania w latach 1990–2013 (w %)

Wyszczególnienie	1990	1995	2000	2002	2004	2006	2008	2010	2012	2013
Środki własne przedsiębiorstw	71,5	32	53,4	46,7	48,1	45,5	50,2	44,2	48,0	50,6
Kredyty i pożyczki krajowe	–	0	11,7	12,2	8,3	11,4	9,6	13,8	6,1	6,4
Fundusze ekologiczne	–	40	20,0	26,1	24,1	17,6	16,6	13,9	14,0	12,5
Środki budżetu centralnego	10,5	5	2,2	1,8	1,0	1,0	1,2	0,8	7,6	4,9
Środki budżetów terenowych	14,6	18	3,2	3,0	1,8	1,8	2,6	2,8	2,2	2,1
Środki z zagranicy	–	5	3,9	4,2	12,2	19,1	16,3	22,1	20,8	22,1
Inne źródła	3,4	0	5,6	6,0	4,5	3,6	3,5	2,4	1,3	1,4
Razem	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100

Źródło: opracowanie własne na podstawie [GUS 1991, 1996, 1999, 2001, 2005, 2007, 2009, 2011, 2013, 2014].

Przeciwną tendencję obserwowano w przypadku środków z zagranicy. Przed 1998 r. ich udział nie był aż tak znaczący. W okresie przedakcesyjnym w 2001 r. ich udział w finansowaniu przedsięwzięć proekologicznych wynosił zaledwie 3,2% (była to jedna z najniższych wartości), natomiast w 2004 r. już 12,2%, a w 2013 r. – 22,1%. Ta wzrostowa tendencja była konsekwencją pomocy finansowej, jaką Polska uzyskiwała głównie z funduszy strukturalnych oraz Funduszu Spójności.

Ciekawe jest skonfrontowanie prognozy, jaką w 2002 r. opublikowano w Programie wykonawczym do II Polityki ekologicznej państwa na lata 2002–2010, dotyczącym struktury finansowania nakładów na ochronę według źródeł finansowania, z danymi rzeczywistymi (tab. 3).

Jak wynika z danych zawartych w tab. 3, w prognozach sporządzanych w 2002 r. dotyczących 2010 r. założono, iż na ochronę środowiska będzie przeznaczonych o wiele więcej środków finansowych, niż miało to miejsce w rzeczywistości. Wyjątek stanowiły jedynie środki własne przedsiębiorstw. Przeszacowano zarówno pomoc zagraniczną, jak i środki pochodzące ze źródeł publicznych.

Zakładano, że w latach 2013–2016 udział nakładów na ochronę środowiska ze środków prywatnych wyniesie 45,0% (co stanowi około 28,4 mld zł), środ-

ków publicznych zaś 55,0%, czyli około 35,1 mld zł, z czego: 15 mld zł to środki NFOŚiGW oraz WFOŚiGW; 4,6 mld zł to budżet państwa; środki jednostek samorządu terytorialnego to 4,4 mld, oraz środki z zagranicy stanowiące 11,1 mld zł [Polityka ekologiczna państwa... 2008].

Tabela 3. Porównanie prognozowanej struktury finansowania nakładów na ochronę środowiska według źródeł finansowania z danym rzeczywistymi za 2010 r. (w %)

Źródło finansowania	Prognoza na rok 2010 ⁴	Dane na rok 2010	Zmiana
Środki własne przedsiębiorstw	42,4	44,2	1,8
Środki jednostek samorządu terytorialnego	10,1	2,8	-7,3
Budżet państwa	9,6	0,8	-8,8
Fundusze ekologiczne	21,8	13,9	-7,9
Fundusze przedakcesyjne i pomoc zagraniczna	0,3	21	-4,9
Fundusz kohezji i fundusze strukturalne	15,8		

Źródło: opracowano na podstawie [Program wykonawczy... 2002].

Porównując oszacowania na lata 2009–2012 z latami 2013–2016, zauważa się zmniejszenie nakładów ponoszonych przez jednostki samorządu terytorialnego (z 11,0% do 7,0%) oraz tych pochodzących z zagranicy (z 20,0% do 17,0%). Szacunki wskazują, że zwiększenie wydatków na ochronę środowiska nastąpi ze strony NFOŚiGW oraz WFOŚiGW (z 21,0% do 24,0%), jak też z budżetu państwa (z 5,0% do 7,0%).

7. Zakończenie

Pomimo niewątpliwej trudnej i skomplikowanej sytuacji Polski w pierwszych latach transformacji należy podkreślić zaangażowanie w ochronę środowiska, zarówno finansowe (choć niewystarczające), jak i to wynikające z konieczności zmiany prawodawstwa.

Największe nakłady inwestycyjne na ochronę środowiska poniosły przedsiębiorstwa. Wynikało to z konieczności dostosowania się do nowych wymagań rynkowych, nowego prawa. Duże nakłady finansowe na ochronę środowiska (przeznaczone głównie na przedsięwzięcia komunalne – oczyszczalnie ścieków, systemy unieszkodliwiania odpadów itd.) ponosiły również gminy. Było to konsekwencją możliwości korzystania ze środków przedakcesyjnych (od 1998 r. rozpoczęła się tendencja wzrostowa finansowania przez gminy inwestycji ochrony środowiska), po 2004 r. zaś z funduszy strukturalnych, Funduszu Spójności.

⁴ Por. [Broniewicz, Poskrobko 2003].

Ponoszenie coraz większych nakładów na ochronę środowiska wynikało w przeważającej mierze z konieczności wywiązania się Polski z wymogów akcesyjnych dotyczących obszaru „Środowisko”. W szczególności odnosiło się to gospodarki ściekowej i ochrony wód (stąd też na obszar ten w ostatnich latach poddanych analizie przeznaczano najwięcej nakładów), gospodarki odpadami (głównie odpadami komunalnymi), zmniejszenia emisji zanieczyszczeń do powietrza atmosferycznego oraz bieżącego dostosowywania się do zmian wprowadzanych w prawodawstwie unijnym dotyczącym ochrony środowiska.

Duże znaczenie miały uzyskiwane przez Polskę fundusze w ramach funduszy strukturalnych i Funduszu Spójności. W okresie finansowania (2007–2013) na Program Operacyjny Infrastruktura i Środowisko (POIiŚ) przeznaczono w sumie 35,7% całości funduszy strukturalnych. Środki finansowe zaangażowane w jego realizację wyniosły blisko 37,7 mld euro, z czego 28,3 mld euro stanowił wkład unijny, pozostałe zaś 9,4 mld euro wkład krajowy. Środki unijne przeznaczone na POIiŚ pochodziły z Funduszu Spójności (77,0%) oraz Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego (23,0%).

Konkludując, należy stwierdzić, że nakłady inwestycyjne ponoszone przez Polskę na ochronę środowiska są niewystarczające, czego dowodem są m.in. trudności w wywiązywaniu się Polski z przyjętych okresów przejściowych oraz np. nietransponowanie w założonym czasie do polskiego systemu prawnego istotnych aktów unijnych z obszaru ochrony środowiska, m.in. dyrektywy dotyczącej jakości powietrza (2000/8/WE) czy dyrektywy dotyczącej opracowania strategii ochrony mórz (2008/56/WE).

Literatura

- Broniewicz E., Poskrobko B., 2003, *Nakłady na ochronę środowiska – metodyka i wyniki badań*, Wydawnictwo Ekonomia i Środowisko, Białystok.
- Famielec J. (red.), 2005, *System finansowania ochrony środowiska w Polsce*, AE, Kraków.
- GUS, 1999, *Ochrona środowiska*, Warszawa.
- GUS, 2001, *Ochrona środowiska*, Warszawa.
- GUS, 2003, *Ochrona środowiska*, Warszawa.
- GUS, 2005, *Ochrona środowiska*, Warszawa.
- GUS, 2007, *Ochrona środowiska*, Warszawa.
- GUS, 2009, *Ochrona środowiska*, Warszawa.
- GUS, 2011, *Ochrona środowiska*, Warszawa.
- GUS, 2013, *Ochrona środowiska*, Warszawa.
- GUS, 2014, *Ochrona środowiska*, Warszawa.
- Polityka ekologiczna państwa na lata 2003–2006 z uwzględnieniem perspektywy na lata 2007–2010, 2003, Ministerstwo Środowiska, Warszawa.
- Polityka ekologiczna państwa w latach 2009–2012 z perspektywą do roku 2016, 2008, Ministerstwo Środowiska, Warszawa.
- Program wykonawczy do II Polityki ekologicznej państwa na lata 2002–2010, 2002, Warszawa.